

מה עניין המשכן להר סיני? הרב אבי גולדברג הי"ד

דעתו של הרמב"ן תואמת מאוד גם למחלוקת שלו עם הרמב"ם על טעמי הקרבנות. הרמב"ן מתקשה לקבל את דעת הרמב"ם שהקרבנות הינם מצווה בדיעבד, ורק כתחליף לעבודה זרה.

לפי הרמב"ן הקרבנות משמשים לכתחילה כנדבך בעבודת ה', וכך גם בסוגיא שלנו. לפי הרמב"ן הציווי על המשכן הינו לכתחילה, ואילו לרש"י יתכן והציווי על המשכן הינו בדיעבד כתגובה לחטא העגל.

פרשנים רבים עסקו במשך הדורות בטעם הציווי על המשכן. נראה שבאופן כללי פרשנים רבים רואים את ענינו של המשכן, כשמו כן הוא – שכינתו של הקב"ה בתוכנו.

גם רש"י וגם רמב"ן רואים במשכן את הימשכותו של מעמד הר סיני. עצם העובדה שמרכז המשכן, החלק החשוב ביותר – קודש הקדשים, מכיל למעשה את הארון ובתוכו לוחות הברית, אותם הלוחות הניסיות, השריד היחיד ממעמד הר סיני, מלמד אותנו על מטרת המשכן.

הרמב"ן אף מוסיף, שזוהי הסיבה להבדל המפורסם בין הציווי בפרשת תרומה לבין הביצוע בפרשת ויקהל. בפרשת תרומה התורה מתחילה בציווי על עשיית הארון והכפרתו, ואילו פרשת ויקהל מתחילה ראשית בעשיית כותלי המשכן (קרשים ויריעות). הסיבה לכך, מסביר הרמב"ן, היא שפרשת תרומה מתארת את החשיבות האמיתית של הכלים, את העיקר, ואילו פרשת ויקהל את הביצוע בפועל, שבו לפעמים נדרש שינוי בסדר הדברים.

(ומכאן לקח חשוב לחיים – שימת לב לעיקר ולמרכז תוך כדי הבנה שלעיתים בכדי לבצע את העיקר יש להתעסק ראשית בדברים הצדדיים והתומכים).

נוסף לכך – לא רק שהתורה מתחילה בציווי על הארון, היא אף מאריכה בפירוט הציווי הזה יותר מכל מאשר כל כלי אחר (13 פסוקים), כאילו באה התורה ללמד על המרכז ועל העיקר. בציווי על הארון נאמר "ועשו ארון" בלשון רבים, בשונה משאר הכלים בהם נאמר בלשון יחיד – "ועשית" וכד'. השינוי הזה הביא פרשנויות רבות בכדי להסביר את ההבדל, אבל ייתכן פשוט לומר שיש בעשיית הארון משהו מיוחד, המאחד בתוכו את כל העם.

אולי אפשר להציע שכמו שמעמד הר סיני התרחש רק לאחר שהגענו למדרגה של "כאיש אחד בלב אחד", כך גם עשיית הארון, המבטא את המשך מעמד הר סיני, גם הוא יכול להיעשות רק כאשר העשייה היא כללית וציבורית – "ועשו ארון עצי שיטים".

רש"י ורמב"ן יכולים להסכים כי מטרת המשכן היא להזכיר לנו מידי יום את מעמד הר סיני. להזכיר לעם ישראל את שכינתו של הקב"ה בתוכנו ואת הברית שהוא כרת איתנו בסיני. רש"י יסביר שהמשכן מהווה תגובה לחטא העגל, לשכחה שלנו את ברית סיני. המשכן לפי זה בא לתקן את העיוות שלנו, הקלקול שלנו בעודנו בהר סיני. הרמב"ן סובר שהמשכן הינו לכתחילה, ומיד בהר סיני ציווה הקב"ה למשה על הקמת המשכן, כדי שהמעמד היחיד והמיוחד הזה יימשך לחיים היום-יומיים שלנו. מטרת המשכן איננה שהקב"ה ישכון בו, כי הרי השמים ושמי השמים לא יכללוהו. מטרת המשכן היא שהקב"ה ישכון בתוכנו, ו"שכנתי בתוכו – לא נאמר, ושכנתי בתוכם".¹

ואלינו, היום. לעיתים, בחיים שלנו, קשה לנו להישאר באותה התרוממות שהרגשנו במעמדים הגדולים והמרשימים שעברנו. קשה לחיות במשך כל השנה, את אותם רגשות ורצונות שיש לנו בצהרי יום הכיפורים, לקראת שעת הנעילה. קשה לתלמיד, לעמוד בהתחייבות שלו לעצמו, אותה תקווה שיש לו ביום הראשון של הלימודים. והנה מציעה לנו התורה רעיון בכדי להתמודד עם בעיה זו. לקבוע מקום או זמן קבועים, יציבים, בהם אנחנו מזכירים לעצמנו את הרצון האמיתי שלנו. למצוא "משכן" בתוכנו לאותם תחושות ואותם רגשות מרוממים, וכך לרומם את כל החיים היום-יומיים – חיי החולין.

פעמים רבות בחיים אנו שואלים איך ממשיכים את התחושות של המעמדים הגדולים שחווינו?

איך זוג זוכר לאורך כל החיים את הרגעים המיוחדים והמרגשים של החתונה?

איך ילד יזכור את התחושות שלו בשעת בר המצווה, ואת כל המחשבות הגדולות שלו באותם רגעים?

איך אבא תזכור את אהבתה ושמחתה בעת לידת הילד, ותדע לקחת רגשות אלו לחיים היום יומיים לאורך שנים רבות?

איך מדריך בתנועת הנוער, או המורה המתחיל בכיתה, יזכור את ההתרגשות שלו וההבטחה שלו לאהוב כל ילד וילד גם כשקשה, וגם כשעוברים הימים?

"הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלְלוּךָ, אֵף כִּי-הִבִּית הַזֶּה אֲשֶׁר בְּנִיתִי" (מלכים א, ח).

שלמה המלך בתפילתו מעלה את המחשבה הכל-כך בסיסית שעולה לכל אחד מאיתנו בעת שאנחנו לומדים את הציווי על עשיית המשכן. אנחנו מאוד נזהרים ביהדות מהגשמה, מדגישים את קדושתו של הקב"ה, ופתאום מצטווים להקים בית בו "ישכון" הקב"ה, כאילו שניתן לצמצם את הקב"ה לנקודה או למקום מסוים.

השפת אמת (תרומה, שנת תרל"ד) שואל בעקבות זאת כיצד אפשר לבנות משכן לאלוקים האינסוף פה בארץ, ועונה על כך בדבריו: "...איך יכולין בני ישראל לעשות משכן להש"י כאשר אמרו במדרש שתמה מרע"ה והשיבו הקב"ה אף א' מהם יכול לעשותו. ומ"מ וודאי נעשה כל זה ע"י התחברות נדבות בנ"י ואז יש לכל א' חלק שיכול גם א' לעשותו. וז"ש מאת כל איש לכנוס עצמו בכלל ישראל".

כלומר, כשעם ישראל מתנדב, כשכל אחד ואחד באופן פרטי נותן מעצמו את מה שהוא יכול יחד – בונים משכן. נדבת הלב הפרטית, שמצטרפת לציבור כולו בונה משכן אלוקי פה בעולם!

זה מתחבר למובא בתחילת פרשת השבוע, כותבת התורה (שמות פרק כה פסוק ב): "וַיִּבְרָא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבֹו תִקְחוּ אֶת-תְּרוּמָתִי". התורה משתמשת בלשון לקיחה במקום לשון נתינה.

בפירוש **תולדות יצחק** (דודו של רבי יוסף קארו) כותב על כך: "שלפעמים הנותן נחשב כאלו יהיה מקבל".

כאשר הנתינה נעשית ברצון שלם מכל הלב, כפי שכותב **רש"י**: "ידבנו לבו - לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב", האדם מרגיש שהוא מקבל יותר מאשר הוא נותן.

החתם סופר מוסיף על כך:

"הנדיבות והכוונה והשמחה ואהבת ה' אשר תוקד בקרבו, זה הוא עיקר הנתינה".

אם אדם מרגיש שהנתינה מחסרת ממנו, הוא לא ייתן כראוי, ולא יתמיד בנתינתו.

מתחילת המלחמה, התמלאה הארץ ביוזמות רבות ומגוונות של נתינה והתנדבות. נתינה באהבה. בשמחה, ללא נגיעה אישית וקבלת תמורה.

נעיין מעט בענייני המשכן בכדי להשיב למה ה' מצווה לשכון בארץ, ובכדי להציע הסתכלות ראויה על ציווי המשכן.

ידועה מחלוקת רש"י ורמב"ן לגבי סדר התורה, והציווי על הקמת המשכן. לפי רש"י אין מוקדם ומאוחר בתורה, ופרשת תרומה מוקדמת ביחס לסדר ההתרחשויות. רש"י סובר שמשה נצטווה על עשיית המשכן רק לאחר חטא העגל, והתחלת עשיית המשכן היא לאחר קבלת הלוחות השניים ביום הכיפורים. הרמב"ן לעומתו, שבאופן כללי ממעט להשתמש בכלל של 'אין מוקדם ומאוחר בתורה', סובר שהציווי על הקמת המשכן ניתן עוד בהיות משה בהר סיני, ולא כתגובה לחטא העגל.

לפי פירוש זה, פרשת תרומה ותצוה נמצאים במקומם הכרונולוגי, לפני חטא העגל המופיע בפרשת כי תשא.

¹ טט, א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב. והשווה למ"ש בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרשת תרומה פרק כה סימן ח, 'ועשו לי מקדש'.

¹ פי' רבינו אפרים עה"ת (ראה פי' בעלי תוספות השלם על התורה (גלס), כך ט, עמ' כב); ראשית חכמה שער האהבה פרק ו; אלשיך תרומה כה, ח; של"ה